Никола ПАУНОВИЋ*,

Институт за криминолошка и социолошка истраживања,
Београд

doi:10.5937/bezbednost1703168P

УДК: 343.431(100)

Прегледни научни рад

Примљен: 15. 05. 2017. године

Ревизија: 06. 07. 2017. године

Ревизија: 05. 11. 2017. године

Датум прихватања: 17. 01. 2018. године

Супротстављање кријумчарењу људи

Апстракт: Све чешћи случајеви кријумчарења људи у свету указују на потребу анализирања начина извршења, као и организације и поделе криминалних активности између лица која се баве кријумчарењем људи ради откривања овог кривичног дела. Различити *modus operandi* који зависи пре свега од начина омогућавања илегалне миграције (преко копна, ваздуха или мора), као и велики број потенцијалних учинилаца чине основне проблеме на плану сузбијања кријумчарења људи. Стога је, полазећи од транснационалне природе, као и прикривеног испољавања од стране организованих криминалних група, у циљу његовог сузбијања неопходно применити мултинационални приступ који би се заснивао како на билатералној сарадњи надлежних органа различитих држава, тако и на мултилатералној координацији земаља са европским и међународним телима, као што су Европол и Интерпол. Јер, иако се кријумчарење људи као феномен не може искоренити, треба бити свестан да се заједничким радом могу постићи значајнији резултати у држању ове појаве

* Истраживач стипендиста на Институту за криминолошка и социолошка истраживања и докторанд Правног факултета Универзитета у Београду. Е-mail: dzoni925@gmail.com

под контролом. У достизању тог циља пресудну улогу треба да има примена посебних доказних радњи.

Кључне речи: кријумчарење људи, кријумчари, *modus operandi*, посебне доказне радње.

Увод

Под илегалним миграцијама се подразумева прелазак државне границе лица која не поседују прописане дозволе. С друге стране, кријумчарење људи обухвата радње помагања нерегуларном мигранту, односно домаћем држављанину да, без прописаних дозвола, незаконито пређе државну границу неке земље. У том смислу, *Кривични законик* у члану 350, став 2 одређује кријумчарење људи као омогућавање другом лицу недозвољени прелазак границе Србије или недозвољени боравак или транзит кроз Србију у намери да се себи или другом прибави каква корист.¹

Будући да је кријумчарење људи уско повезано са илегалним миграцијама поставља се питање да ли се може рећи да постоји знак једнакости између ова два појма. На ово питање треба негативно одговорити будући да илегалне миграције могу бити организоване потпуно самостално од стране миграната. У том случају нерегуларни мигранти би прекршајно или кривично одговарали за недозвољен прелаз државне границе. Насупрот томе, само у случају када илегалне миграције укључују потребу пружања услуге кријумчара у виду омогућавања другом лицу недозвољени прелаз границе током појединих делова руте, односно целокупног процеса реализације кријумчарења, препознаје се њихова узајамна веза. С тим у вези, издвајају се два основна модела услуга које нуде кријумчари: *модел пуног пакета* и *ad hoc модел*. Код *ad hoc модела* реч је о томе да мигранти обично немају довољно финансијских или логистичких

¹ *Кривични законик* (Службени гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016).

могућности да буду кријумчарени на друге начине, због чега сами организују своје путовање уз повремено коришћење услуга локалних кријумчара, што указује да брзина и правац путовања зависе од расположивих средстава миграната (*United Nations Office on Drugs and Crime*, 2010a:18). Насупрот томе, када је реч о унапред планираним и високо софистицираним кријумчарским операцијама којима су обухваћене све услуге (*модел пуног пакета*), процес кријумчарења је унапред организован, што значи да мигранти не морају сами да воде преговоре са локалним кријумчарима током путовања, већ то чине тзв. етапни координатори обично исте етничке припадности као и кријумчарени мигранти, а који препуштају све активности било локалном координатору, било директно локалним пружаоцима услуга (*United Nations Office on Drugs and Crime*, 2010 a:20). У моделу пуног пакета кријумчари треба да контролишу целокупни логистички процес кријумчарења, због чега само релативно софистициране групе могу да понуде овај пакет услуга, јер то захтева поседовање финансијског капитала. Стога, модел пуног пакета мигранте често кошта неколико хиљада евра по особи (*Organisation for Economic Co-operation and Development*, 2015:6). Висина накнада за услуге у конкретним случајевима зависи од дужине уговорене руте (само од земље порекла до земље транзита или и пут до земље дестинације), commodитета услуге (пут бродом и/или другим превозним средством), постојања додатних услуга (нпр. прављење фалсификованих докумената), као и степена ризика од откривања (постојање претходно откривених случајева кријумчарења људи, пооштрени услови за прелазак граница итд.).

У прилог томе, у теорији се скреће пажња да је финансијски елемент од кључног значаја током операције кријумчарења јер гарантује пословну страну трансакције у којој обе стране профитирају доласком миграната на унапред договорено одредиште (Dimiatriadi, 2016:68). Међутим, полазећи од чињенице да је профит кријумчара од кријумчарења људи нелегално стечен, отвара се питање како најлакше и најнеприметније омогућити његово легално коришћење, чиме се долази до везе између кријумчарења људи и прања новца. Одговор на наведено питање

се решава у три фазе. Најпре, у фази полагања долази до уплате нелегално стеченог профита кријумчарењем људи на банковни рачун у форми прихода од неке легалне активности (нпр. од пословања регистроване туристичке агенције). Затим, у фази прикривања долази до пребацивања новца са првобитног банковног рачуна на разне рачуне широм света (са којих се, на пример, даље обавља куповина скупочених пловила за потребе туристичке агенције). И коначно, у фази реинтеграције, опрани новац се враћа у легалне финансијске токове чиме се омогућава његово законито коришћење (нпр. ширење мреже пословница туристичке агенције куповином пословних простора), (Шкулић, 2015:347).

У сваком случају, постоје три основна система плаћања услуга кријумчарима: готовински, систем регуларног трансфера новца преко банака (преко Western Union по методу *pay-as-you-go*), као и систем поверења (*Hawala* метод), у оквиру којих се разликују три главна модалитета исплате: плаћање унапред – пре поласка, током путовања – по фазама, као и кредитно плаћање – по доласку у земљу дестинације. *Hawala* неформални систем за трансфер новца, посебно прекограничног, подразумева да обвезник који жели да пренесе новац на примаоца у некој другој земљи, даје новац хавала брокеру у свом граду, који ће тада обавестити хавала брокера у граду дестинације да одговарајући износ треба исплатити примаоцу. Међутим, тај износ ће бити измирен касније, будући да хавала систем функционише на бази поверења, што значи да се евиденције ретко воде, а да трансакције нису законски или судски извршне (*United Nations Office on Drugs and Crime*, 2010 а:23-25).

Појавни облици кријумчарења људи

У теорији се разликују привидно легални и нелегални начини извршења дела. Када је реч о привидно легалном преласку граница, постоји неколико модалитета извршења дела. Један од начина извршења јесте *коришћење лажних туристичких агенманата* у циљу добијања туристичких виза, путем којих туристичка агенција омогућава групи миграната да дођу до неке

земље, након чега им се по правилу губи сваки траг. Следећи *modus operandi* је *фингирање радног ангажовања* ради добијања улазне визе, који подразумева прибављање и коришћење лажне документације којом се доводи или одржава у заблуди нпр. нека страна компанија са седиштем у земљи у коју мигранти желе да дођу. Даље, као начин извршења може се јавити *уговарање фиктивних бракова или усвојења*. Ипак, за разлику од претходног модалитета извршења који подразумева коришћење заблуде друге стране, у овом случају постоји сагласност држављана државе у коју мигрант жели да дође (Крунић, 2005:257-258). Коначно, кријумчарење људи се на привидно легалан начин може извршити и путем куповине пасоша или виза и то нпр. подмићивањем службеника у конзулатима. *Фалсификовање виза* као начин извршења подразумева добијање редовних виза различитих категорија (путне, студентске, туристичке, пословне и сл.) путем преваре од стране посредника у земљи порекла или дестинације, који подносе лажна документа надлежним органима за издавање виза (нпр. матичне књиге рођених или гарантна писма која се могу користити ради подршке за подношење захтева за лажне визе конзуларном органу). С друге стране, *modus operandi* може укључивати стварање фиктивних фирми у земљи дестинације за добијање визе, у сврху рада у фантомском огранку те компаније. Коначно, облик кријумчарења виза јесте преко пуномоћника, нпр. путем туристичке агенције која може поднети захтев за издавање визе на име подносиоца пријаве и завршити цео процес добијања лажне визе за мигранта. У таквој ситуацији конзуларни органи власти могу да се ослоне само на податке из пријавног формулара за издавање визе, без унакрсне провере информација између амбасаде и конзулата (*United Nations Office on Drugs and Crime*, 2010б:9-10). Из наведеног произлази да се процес организације кријумчарења визе састоји у томе што посредници из земље дестинације обезбеђују својим партнерима у земљи порекла документа (нпр. тако што путем различитих незаконитих пракси прибављају позиве за приватне посете са декларацијама о спонзорству у хитним случајевима и полисама осигурања или уговарају пословне позиве да би путем преваре и обмане

сачинили хотелске резервације), која дају овлашћење мигранту да поднесе захтев за издавање легалне визе амбасадама и конзулатима, а које врло често преоптерећене послом не обаве проверу докумената (Nesckmann, 2005:5).

С друге стране, у случају нелегалног преласка границе разликују се две ситуације – прелазак границе на граничном прелазу или ван њега, а сходно томе и неколико начина и средстава извршења. У случају преласка границе *на граничном прелазу* најчешћи *modus operandi* јесте коришћење лажних, односно туђих путних исправа или сакривање миграната у возилима (нпр. камионима који превозе робу или у пртљажном простору туристичких аутобуса). Лажне исправе су оне које су фалсификоване, било да је документ у целини лажан или су замењени фотографија и подаци само са прве стране. С друге стране, туђе путне исправе нису фалсификоване, већ оне припадају другом носиоцу. Употреба туђих путних исправа је потпомогнута крађом пасоша или продајом пасоша самих носилаца који онда пријављују да је изгубљен или украден. Осим тога, од увођења биометријских (електронских) пасоша у порасту је тзв. метода лажне имитације двојника. У овој методи кријумчари предају пасош са фотографијом друге особе која изгледа веома слично као кријумчарено лице. У неким веома софистицираним покушајима, како би кријумчарено лице личило на особу која је носилац документа, мигранти прибегавају пластичним операцијама или промени својих отисака прстију (*United Nations Office on Drugs and Crime*, 2010б:9-10).

У супротном, када је реч о прелазу границе *ван граничног прелаза* обично се изабере доба дана када је најнеефективније започети пребацивање људи. То се обично чини ноћу, по киши или магли када је смањена видљивост или у време завршетка једне смене када је смањена концентрација службених лица, и то помоћу кријумчара који добро познају подручје око граничног прелаза како би се што лакше, брже и не приметније омогућио илегални прелазак границе (Крунић, 2005:259-260). У сваком случају, у циљу расветљавања омогућавања недозвољеног прелаза државних граница ван граничних прелаза потребно је користити техничка средства као што су видео камере, радар и слични

уређаји који служе за надгледање граничног појаса. Поред тога, приликом прегледања возила или терена ради проналажења лица, од користи је и коришћење дресираних паса трагача (Мијалковић, 2009:357).

Када је реч о кријумчарењу људи *ваздухом или морем*, постоје специфични начини испољавања кривичног дела. У контексту извршења кријумчарења миграната ваздухом, осим класичног начина, коришћењем туђих или фалсификованих путних исправа, све више се широм света као *modus operandi* користи *злоупотреба транзитних зона аеродрома* у циљу замене докумената. У овом случају криминалне групе упућују мигранте на укрцавање у авион са легитимним документима (пасош, виза по потреби) до транзитне зоне, где по налогу кријумчара уништавају своје документе и намерно пропуштају лет за земљу дестинације. Том приликом мигрантима се даје контакт члана криминалне групе кога ће наћи у међународној чекаоници транзитне зоне где ће им бити уручени фалсификовани документи и нове путне карте ради даљег путовања до крајњег одредишта. Поред наведеног, постоји још један начин извршења карактеристичан за кријумчарење миграната авионом, а то је *коришћење излаза у случају опасности на аеродромима*, уз помоћ аеродромског особља. Приликом одабира авионских рута најчешће се бирају аеродроми са великом међународном транзитном облашћу кроз коју свакодневно пролази огроман број људи, али и мањи аеродроми на којима нема довољно службеника или где нису адекватно обучени у контроли докумената. Коначно, подложне злоупотребама кријумчара су *low cost* авио компаније због недостатка средстава за квалитетне провере докумената, као и *web check-in* системи, односно електронска куповина карата јер подразумевају мањи ниво контроле (*United Nations Office on Drugs and Crime*, 2010б:4-5).

С друге стране, кријумчарење људи на мору одвија се путем коришћења два пловила, тако што један брод, рибарски или теретни, пребацује мигранте до предодређене локације на пучини, где се они укрцавају у мањи брод ради наставка пловидбе до локације искрцавања, док се посада брода и кријумчари враћају на место поласка. С тим у вези издвајају се два начина извршења.

Први има за циљ *избегавање откривања* од стране органа власти нпр. тако што се пловидба одвија ноћу. Уколико дође до откривања и пресретања пловила, мигрантима се дају инструкције да ништа не говоре властима, већ да чекају да их врате у земљу порекла, када ће поново бити у прилици да се укрцају на пловило ради кријумчарења. Насупрот наведеном, други начин извршења има за циљ намерно *откривање пловила* и прекид операције кријумчарења ради спасавања миграната од стране органа власти у територијалним водама земаља дестинације. Ради реализације овог начина извршења кријумчари са брода или копна позивају обалску стражу сателитским мобилним телефоном и обавештавају их о потреби спасавања миграната. Када дође до пресретања пловила кријумчари прибегавају симулацији потапања бродова, бушењу гумених чамаца или паљењу дрвених чамаца како би издејствовали спасавање (*United Nations Office on Drugs and Crime*, 2011:27-32).

Организација и подела криминалних активности између лица која се баве кријумчарењем људи

Имајући у виду да се кријумчарење људи најчешће врше организоване криминалне групе у којима постоји подела рада, то има и неколико типова учинилаца. Специјализација и подела рада међу члановима организоване криминалне групе представља *conditio sine qua non* њеног постојања (Шкулић, 2011:211). Први у ланцу организовања кријумчарења људи су лица која подстичу и позивају заинтересоване да се придруже баш њима на путу до земље дестинације – *лобисти*. У том смислу, лобисти рекламирају своје услуге, успостављају контакт између кријумчара и миграната, при чему могу прикупити и иницијалне накнаде за транспорт. Они не морају да буду повезани са једним одређеним кријумчарем, већ могу да живе у земљи порекла или транзита са добрим знањем језика миграната. Лица која организују план пута, као и средства транспорта којим ће кријумчарена лица бити пребачена до одређене земље су *организатори*. Организатори надгледају цео процес кријумчарења људи и одлучују о промени особља, рута, начина транспорта или

смештаја. Имајући у виду да они не учествују активно у криминалним активностима, већ то чине друга лица, веома је тешко прикупити довољно доказа против организатора. Потом, улогу добијају особе на које се упућују кријумчарена лица за исплату накнаде за услуге које ће добити на путу до земље дестинације или транзита – *примаоци уплата*. Даљи задатак имају лица задужена за превоз миграната до границе – *возачи*. Од границе, кријумчарена лица преузимају они који треба да им помогну у сналажењу преко границе – *водичи*. Водичи управљају оперативним делом кријумчарења, вођењем и праћењем миграната на путу преко једне или више земаља, као и надгледањем граничних прелаза, при чему су то обично особе из пограничних области са добрим познавањем граничног појаса. У прилог томе поједини аутори истичу да је у процесу кријумчарења људи највише изражена улога *porteur-a*, под којим подразумевају особе које су пратња мигрантима приликом преласка границе или лица које управљају колима или чамцима приликом њиховог транспорта, будући да они најчешће долазе у контакт са илегалним имигрантима, па се и најлакше препознају у истрази, а често буду и ухваћени *in flagranti* (Pastore, Monzini, Sciortino, 2006:101-102). Осим наведених, зависно од договора и развоја ситуације на терену може доћи до ангажовања додатних лица. То су лица која лажирају путне исправе – *фалсификатори*; особе задужене за проналажење смештаја, као и скривених места за време боравка кријумчарених лица у некој земљи – *прикривачи*; лица која надзиру како се сналазе мигранти након преласка границе и која им стоје на располагању уколико им затреба нека помоћ, због чега се крећу на одређеној удаљености испред возила у коме се налазе кријумчарени мигранти, како би благовремено мобилним телефоном упозорили возаче о могућим проверама од стране полиције, граничара и војске – *посматрачи*, као и *надзорници* који су одговорни за заштиту процеса кријумчарења, што може да подразумева претње или вршење насиља над мигрантима како би их држали под контролом током операције или натерали да плате услуге кријумчарења које још увек дугују (Futo, Jandl, Karsakova,

2005:45-46).² Коначно, процес кријумчарења људи омогућавају и корумпирани пружаоци услуга нпр. јавни службеници, власници хотела, кућа или станова, власници бродова или других возила, аутобуски или возни кондуктери, таксисти, авио особље и сл. (*United Nations Office on Drugs and Crime*, 2010 а:14-16). Због тога се у теорији скреће пажња на све већи број модератора који помажу лицима која траже незаконит улазак или боравак у ЕУ услед баријера за прелазак граница, из чега произлази да, иако помоћ у кријумчарењу миграната пружају углавном чланови организоване криминалне групе, то у пракси не мора увек бити случај (Shelley, 2014:8).

Откривање и расветљавање кривичног дела кријумчарења људи

Генерално посматрајући, најважнији начини сазнања за кривично дело јесу преко: оперативног рада органа унутрашњих послова, јавног поговарања, средстава информисања и кривичних пријава (Симоновић, 2004:22). Када је реч о откривању кривичних дела организованог криминала, истраге путем којих се долази до сазнања о кривичном делу и учиниоцу се могу поделити на реактивне и проактивне (*Council of Europe*, 2013:7). У контексту кријумчарења миграната није спорно да се до сазнања о извршеним кривичним делима може доћи путем тзв. реактивне истраге која се предузима на основу изјава прикупљених од стране кријумчарених или трећих лица, након што је кривично дело извршено. Ипак, полазећи од чињенице да су кријумчарена лица ретко спремна да дају изјаву полицији, у сузбијању кријумчарења људи примарну улогу треба да има тзв. проактивна истрага која се заснива на специјалним истражним методама и офанзивном оперативном-обавештајном раду овлашћених службених лица полиције и то пре

² Више о профилима учинилаца у: Барјактарев, Х. А., (2000). Трговина и кријумчарење људима – повезаност с организованим криминалом – међународне правне мере, *Криминологија и социјална интеграција: часопис за криминологију, пенологију и поремећаје у понашању*, бр.1-2, стр. 52-53.

него што се сазнало за кривично дело (Маринковић, Лајић, 2012:284). Ово стога што је због експанзије организованог криминала један од тежишних проблема постало долажење до информација о конкретно извршеним кривичним делима, па није ни могло да се започне са расветљавањем дела када се није ни сазнало за њега (Мијалковић, Маринковић, 2010:46-47). У оваквим криминалистичко тактичким ситуацијама где постоје тешкоће у процесу откривања постојања кривичног дела органима унутрашњих послова остаје на располагању коришћење индицијалног метода (Бошковић, 1998:18-19). Два су основна начина откривања кривичних дела и учинилаца помоћу индиција и то: метод елиминације и *modus operandi* метод. Применом метода елиминације у криминалистичкој обради се долази до одговора на два суштинска златна питања криминалистике: да ли догађај који се десио стварно представља кривично дело и да ли је осумњичено лице учинилац кривичног дела. С друге стране, *modus operandi* метод се заснива на регистрацији учинилаца кривичних дела по начину извршења. У сваком случају, независно од тога који метод се примењује у конкретном случају, органи унутрашњих послова на основу *Законика о кривичном поступку* (у даљем тексту: ЗКП)³ предузимају посебне доказне радње ради откривања кривичног дела и учиниоца (Бошковић, Бановић, 2001:31-33).

Посебне доказне радње су предвиђене ЗКП-ом. То су: тајни надзор комуникације, тајно праћење и снимање, симуловани послови, рачунарско претраживање података, контролисана испорука, као и прикривени иследник (чланови 166-187 ЗКП).

У том смислу, ако постоји потреба да се уђе у траг комуникацији између кријумчара и кријумчарених лица, како би се одредила локација са које се она обавља, суд може одредити тајни надзор комуникације који се обавља путем телефона или других техничких средстава или надзор електронске или друге адресе осумњиченог и заплену писама и других поштиљки. Даље, уколико

³ *Законик о кривичном поступку* (Сл. гласник РС, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014).

је неопходно да се открију контакти или комуникације између нпр. организатора путовања и возача као кријумчара на јавним местима, утврди истоветност лица или лоцирају лица или ствари, суд може одредити тајно праћење и снимање осумњичених. Када треба да утврди да ли постоји веза између кријумчарења људи и коруптивних кривичних дела, суд може одредити симуловано давање или примање мита или ако треба доказати да кријумчари уговарају са неким привредним субјектом пружање услуге смештаја кријумчареним лицима, онда је корисно да суд одреди симуловано пружање пословних услуга. Рачунарско претраживање већ обрађених личних и других података и њихово поређење са информацијама које се односе на осумњиченог и кривично дело кријумчарења људи суд одређује ако постоји сумња да има више лица која би могла бити извршиоци, па се онда на основу резултата насталих применом ове доказне радње одређена лица искључују као потенцијални осумњичени, док се за друга констатује да постоје основи сумње да су извршила дело. Контролисану испоруку може одредити Републички јавни тужилац, односно јавни тужилац посебне надлежности ради прикупљања доказа за поступак или откривања осумњичених, што код кријумчарења људи може бити реч ако нпр. кријумчари шаљу пошиљку у којој се налазе одређене исправе на територију Србије, које су кријумчареним лицима неопходне за останак у нашој земљи или за прелазак границе. И коначно, само ако се коришћењем других посебних доказних радњи не могу прикупити докази за кривично гоњење или би њихово прикупљање било знатно отежано, суд може да одреди ангажовање прикривеног иследника у циљу откривања и доказивања кријумчарења људи, при чему ангажовани оперативац може да симулира потенцијалног мигранта јављајући се на оглас за илегално пребацивање у жељену земљу или да симулира припадника организованих криминалних група, што захтева сложенију припрему имајући у виду потребу легендирања његове прошлости (Мијалковић, 2009:377).

Закључак

Полазећи од чињенице да кријумчарење људи спада у сферу организованог криминалитета чини се да би због тешкоћа у долажењу до сазнања о извршеним кривичним делима примарно требало да се користе криминалистичке проактивне истраге. У том смислу, неопходно је спроводити прекограничне истраге на основу оперативне и стратегијске помоћи која би се заснивала на размени криминалистичких обавештајних података и координацији заједничких оперативних акција. Поред тога, будући да кријумчари непрестано прилагођавају своје активности савременим технолошким стандардима, изузетно важно је непрестано прикупљати податке о новим трендовима извршења кривичног дела. У прилог томе, потребно је путем програма обуке радити на развијању способности и вештина лица која се баве сузбијањем кријумчарења људи како би она могла да одговоре на различите методе и технике које користе кријумчари. Стога би у циљу откривања и доказивања посебан значај требало да има примена посебних доказних радњи и то пре свега тајни надзор комуникације и тајно праћење и снимање.

Коначно, на плану превенције полазећи од карактеристика кријумчарења људи, а пре свега транснационалне организоване природе, истиче се да је у циљу спречавања кријумчарења људи неопходан мултинационални приступ, јер је нереално очекивати да једна или неколико држава, без осталих, постигну икакве резултате на плану превенције. Због тога је потребно радити на јачању сарадње како међу органима унутрашњих послова националних држава, тако и са међународним организацијама и европским агенцијама. Ово стога што се кријумчарење људи као феномен не може искоренити, али треба бити свестан да се заједничким радом може постићи много више у држању ове појаве под контролом.

Литература

1. Алексић, Ж., Шкулић, М., (2011). *Криминалистика*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд.
2. Барјактаревић, Х. А., (2000). Трговина и кријумчарење људима – повезаност с организованим криминалом – међународне правне мере, *Криминологија и социјална интеграција: часопис за криминологију, пенологију и поремећаје у понашању*, 7(1-2): 43-55.
3. Бошковић, М., (1998). *Криминалистичка методика I*, Полицијска академија, Београд.
4. Бошковић, М., Бановић, Б., (2001). *Криминалистичка методика*, Виша школа унутрашњих послова, Београд.
5. Council of Europe, (2013). *The Deployment of Special Investigative Means*, Council of Europe Office in Belgrade, Belgrade.
6. Dimitriadi, A., (2016). *The interrelationship between trafficking and irregular migration*, У: Зборник радова "Irregular Migration, Trafficking and Smuggling of Human Beings, policy dilemmas in the EU", Brussels, стр. 64-69, <https://www.files.ethz.ch/isn/196442/Irregular%20Migration,%20Trafficking%20and%20SmugglingwithCovers.pdf>, доступан 1. 11. 2017.
7. Futo, P., Jandl, M., Karsakova, L., (2005). Illegal Migration and Human Smuggling in Central and Eastern Europe, *Migracijske i etničke teme*, бр. 1-2, стр. 35-54, https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=8793, доступан 1. 11. 2017.
8. Heckmann, F., (2005). *The Social Organisation of Human Smuggling*, Centre for International Relations, Warsaw, http://pdc.ceu.hu/archive/00004796/01/rap_i_an_0705a.pdf, доступан 1. 11. 2017.
9. *Кривични законик*, (Службени гласник Републике Србије, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016).
10. Крунић, Р., (2005). Илегалне миграције (кријумчарење људи и трговина људима), *Безбедност*, 49(2): 251-265.
11. Маринковић, Д., Лајић, О., (2012). *Криминалистичка методика*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд.

12. Мијалковић, С., (2009). *Супростављање трговини људима и кријумчарењу миграната*, Службени гласник, Београд.
13. Мијалковић, С., Маринковић, Д., (2010). Криминалистичка методика доказивања кривичног дела трговине људима, *Безбедност*, 52(1): 41-61.
14. Organisation for Economic Co-operation and Development (2015). *Migration Policy Debates, Can we put an end to human smuggling?*, Organisation for Economic Co-operation and Development, Paris, <https://www.oecd.org/migration/Can%20we%20put%20an%20end%20to%20human%20smuggling.pdf>, доступно 1. 11. 2017.
15. Pastore, F., Monzini, P., Sciortino, G., (2006). Schengen's Soft Underbelly? Irregular Migration and Human Smuggling across Land and Sea Borders to Italy, *International Migration*, бр. 4, стр. 95-119, <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2435.2006.00381.x/full>, доступан 1. 11. 2017.
16. Shelley, L., (2014). *Human Smuggling and Trafficking into Europe: A comparative perceptive*, Migration Policy Institute. <http://www.migrationpolicy.org/research/human-smuggling-and-trafficking-europe-comparative-perspective>, доступан 1. 11. 2017.
17. Симоновић, Б., (2004). *Криминалистика*, Правни факултет у Крагујевцу, Крагујевац.
18. United Nations Office on Drugs and Crime, (2010a). *A short introduction to migrant smuggling*, United Nations Office on Drugs and Crime, Vienna. http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Migrant-Smuggling/Issue-Papers/Issue_Paper_-_A_short_introduction_to_migrant_smuggling.pdf, доступан 1. 11. 2017.
19. United Nations Office on Drugs and Crime, (2010b). *Migrant smuggling by air*, United Nations Office on Drugs and Crime, Vienna. https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Migrant-Smuggling/Issue-Papers/Issue_Paper_-_Migrant_Smuggling_by_Air.pdf, доступан 1. 11. 2017.
20. United Nations Office on Drugs and Crime, (2011). *Smuggling of Migrants by Sea*, United Nations Office on Drugs and Crime, Vienna. <http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Migrant->

- Smuggling/Issue-Papers/Issue_Paper_-Smuggling_of_Migrantsby_Sea.pdf, доступан 1. 11. 2017.
21. Шкулић, М., (2015). *Организовани криминалитет*, Службени гласник, Београд.
 22. Шкулић, М., (2011). *Специјалне истражне технике у функцији сузбијања криминалитета*, У: Зборник радова „Друштвени аспекти организованог криминала“, Београд, стр. 201-225.
 23. *Законик о кривичном поступку* (Службени гласник Републике Србије, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014).

Combating Human Smuggling

Abstract: *More frequent cases of human smuggling around the world point to the need to analyze the methods of execution as well as the organization and division of criminal activities between persons dealing with human smuggling in order to detect this crime. Major problems in combating human trafficking include differences in modus operandi - which primarily depend on how illegal migration is facilitated (via land, air or sea) - as well as a large number of potential perpetrators. Taking into account its transnational nature and covert manifestations devised and carried out by organized criminal groups, in order to suppress this criminal offence, it is necessary to apply a multinational approach that would be based both on bilateral cooperation of the competent authorities in different countries and on the multilateral coordination of countries with European and international bodies, such as Europol and Interpol. This is the reason why, although smuggling of people as a phenomenon cannot be eradicated, everyone should be aware that by working together more significant results in controlling this phenomenon can be achieved. In order to achieve this goal, special investigative techniques should play a decisive role.*

Keywords: human smuggling, smugglers, modus operandi, special investigative techniques